

8. Варшава, 21.08.1570. Привілей Хотеню Валуєву на вільну корчму в його мастку Коптевичах (арк. 79 зв.)

Головною умовою великокнязівських пожалувань корчем приватним власникам (князям та шляхті) було надання гарантії не створювати конкуренцію корчмам, що перебували у віданні держави, а також надання гарантії власниками забезпечувати порядок і перешкоджати розвитку злочинства.

КНИГА ЗАПИСІВ 49 ЛИТОВСЬКОЇ МЕТРИКИ ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ІСТОРІЇ МИТНОЇ СПРАВИ НА ЗЕМЛЯХ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО

Жеребцова Лариса Юрївна

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

Литовська метрика (далі – ЛМ) – є основним джерелом з історії вивчення Великого князівства Литовського (далі – ВКЛ) та митної системи зокрема. Книга записів 49 ЛМ за 1566–1572 рр. наразі готується до друку спільно з київським дослідником Андрієм Блануцою, який зробив дипломатичний аналіз документів книги з соціально-економічної проблематики. У межах даної роботи детально зупинимось на аналізі документів до історії митної системи на землях ВКЛ.

Книга записів 49 ЛМ була складена у 60-ті рр. XVI ст., коли у ВКЛ була проведена низка соціально-економічних реформ, які вплинули на становлення митної системи князівства. Серед основних змін у митній системі можна відмітити: шляхта отримала дозвіл безмитного вивозу товарів власного виробництва за кордон; після тривалої перерви (з середини 1530-х рр.) євреїв знову допустили до оренди митних зборів; в управлінні митними округами після періоду завідування, що тривав з середини 1530-х до кінця 1550-х рр., повернулися до централізованої оренди митних зборів майже по всій території ВКЛ групою євреїв на чолі зі старшим орендарем – *справцею митним і поборовим*; на практиці підтвердилась “життєвість” створених за реформою королеви Бони у 1536 р. митних округів; підскарбій земський отримав широкі повноваження щодо контролю за митниками та надходженнями з мит, призначав і звільняв завідувачів митними зборами та орендарів (з дозволу великого князя).

Серед 97 документів книги записів 49 ЛМ 13 стосуються історії митної справи на землях ВКЛ, репрезентовані “листами” і “привілеями”. Серед “листів” виділимо:

1) безмитний лист міщанам Кричева з дозволом купувати і продавати різні товари без оплати *мита, вагового та мостового* у Чичерську, Чорнобилі, Пропойську, Гомелі та Любечі (№ 37, 1568 р.);

2) лист берестейським євреям з дозволом збирати четверту частину всіх міських доходів, у тому числі від *мостового*, на себе (№ 40, 1568 р.);

3) лист до митників ВКЛ Менделя Ізаковича та Ізака Бродавки з вимогою оплати володимирському плебану Кшиштову Подоському щорічних 4 кіп грошів з луцького мита, у тому числі й тих, які йому заборгували за попередні чотири роки (№ 42, 1568 р.);

Серед “привілеїв” виділимо:

4) привілей Філону Кміті на замок Чорнобиль за військові заслуги, з усім, що на момент пожалування належало замку, зокрема з *головним митом*, яке мало надходити від тих, хто йшов суходолом та водою, а також корчмами з правом продажу різних напоїв (№ 6, 1566 р.);

5) привілей берестейським міщанам з дозволом збирати *мостове* мито у розмірі 1 пенязя від воза з товаром для постійного ремонту мосту власним коштом (№ 39, 1568 р.);

Книга містить 8 документів з дозволом організації вільних корчем без оплати *капцизни* у приватних маєтках, 5 з яких – це привілеї з дозволом влаштування корчем на торгівельних шляхах:

6) Яцку Сушку на збудування корчми в маєтку Тулічові (Берестейський повіт) на шляху з Кобрини до Вільна (№ 8, 1566 р.);

7) Андрію Русину у маєтку Голешові (Луцький повіт) на дорозі з Луцька до Голешова (№ 21, 1568 р.);

8) Андрію Яновичу у маєтку Непраському (Городенський повіт) на дорозі з Острини до Василішок (№ 25, 1568 р.);

9) і 10) Василю Рогозі на облаштування вільної корчми у маєтках Крайську (Мінський повіт) та Хотенічах (там само) відповідно, на дорозі з Борисова до Вільна (№№ 33, 33.1, 1568 р.).

А також:

11) дозвіл Антонію Влоху на подальшу діяльність в його домі у Вільно, звільненому з-під міського присуду до замкового, корчми (№ 23, 1568 р.);

12) дозвіл Сидору Озерському з аналогічними попередньому документу умовами влаштування корчми у Дисенському замку (№ 24, 1568 р.)

13) привілей Хотені Валуєву на облаштування корчми у власному маєтку Коптевічах (Городенський повіт) (№ 73.1, 1570 р.).

Проведений нами дипломатичний аналіз та типолого-видова класифікація всього комплексу документів ЛМ з історії митної справи (до 1569 р.) свідчать, що у 1560-х рр. переважали “листи” (безмитні, накази митникам, листи, якими вирішували конфліктні ситуації під час стягнення мит), “оренди” (мит і корчем) та “привілеї” (з дозволом стягнення мит на ярмарках і торгах, побудові комунікаційних споруд, влаштування корчем, локаційні). Виділені документи

49 книги записів ЛМ доповнюють загальну класифікацію й ілюструють ті зміни, що відбувалися у розвитку митної системи ВКЛ у 60-х рр. XVI ст.

ТОРГОВАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПИНСКИХ КУПЦОВ ПО ТАМОЖЕННЫМ КНИГАМ 1605 И 1718 гг.

Довнар Александр Борисович

Институт истории Национальной академии наук Беларуси

Пинск во времена ВКЛ являлся важным экономическим центром страны. Он доминировал в Полесском регионе, и его жители занимали активную экономическую позицию. Вместе с тем, со временем видоизменялись проявления этой активности, её интенсивность. Указанные явления прослеживаются по данным таможенных записей Брестской таможни (мытни) 1605 г. и Пинской таможни 1718 г.

За 1605 г. через Брестскую таможню проехало 82 пинских купца, совершивших 178 поездок на 480 возах. В основном, эта группа купцов вела торговлю с Польшей (наиболее часто привозились шапки, сливы, ножи, железо, косы, свинец, сталь, популярными для ввоза были кроличьи шкурки, бумага, “крамные речи”, сукна, реже ввозились пряности, гвозди, стекло и стеклянные изделия, чулки, медь, меховые товары, купорос). Из местных рынков пинские купцы вывозили воск, рыбу, лой, грубое полотно, выделанные и сырые шкуры, юфть, мыло, сёдла, ремни, в небольших количествах вывозились хмель, мясо, замша, обувь. По данным 1605 г. пинские купцы занимались торговлей крупными партиями (в основном по 3–5 возах, редко по 1–2 возах, а в 1600 г. пинский купец Сень Олексеевич провёз через Гродно до Вильна 60 возов железа). Причём, большая группа пинских купцов (почти каждый третий) за год делала 3 и более торговых поездок, что свидетельствует об их большой активности в торговой деятельности в начале XVII в. В этот же период была распространена и торговля “компаниями” купцов, так 2 мая 1605 г. через Брест в Польшу проехало 5 купцов из Пинска, а 27 августа того же года 9 пинских купцов.

Немного другим представляется торговля пинских купцов по данным Пинской таможни 1718 г. (при этом следует учитывать, что сохранившиеся данные за этот год охватывают только летние месяцы, а сами таможенные записи имеют другую структуру и содержание, чем за 1605 г. Это не позволяет в должной мере произвести сравнительный их анализ). За 1718 г. в таможенных записях преобладают пинские купцы еврейской национальности: Абрам провёл 2 челна соли, Илья Мовшович провёз 4 копы сошников, Вольф с братом провезли полвозка полотна и 20 пар ботов. Пинские купцы-